ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1965 ὁ ὑπογραφόμενος τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων τῆς ΙΔ΄ Περιφερείας, μετὰ ὀκταετῆ ὑπηρεσίαν ἐν Βεροίᾳ, μετετέθη εἰς Θεσσαλονίκην ὡς Προϊστάμενος τῆς ΙΓ΄ Ἀρχαιολογικῆς Περιφερείας. Τὴν ΙΔ΄ Περιφέρειαν ἀνέλαβεν ἡ προαχθεῖσα εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐφόρου δ. Ἀγγελικὴ Ἀνδρειωμένου.

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΒΕΡΟΙΑΣ

Εἰς τὸ νέον κτήριον τοῦ Μουσείου Βεροίας ἐγένοντο συμπληρωματικά τινα ἔργα διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν ἐγκατάστασιν κεντρικῆς θερμάνσεως.

Αἱ Συλλογαὶ τοῦ Μουσείου Βεροίας ἐπλουτίσθησαν κυρίως ἐκ τῶν εὑρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν εἰς τὴν περιοχὴν Ναούσης, ὡς καὶ παρὰ τὸ χωρίον Λευκόπετρα ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Βερμίου πρὸς τὸν Ἁλιάκμονα (ἰδὲ κατωτέρω σ. 352). Ἐκ περισυλλογῆς τυχαίων εὑρημάτων προῆλθον διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, τμήματα ἀγαλμάτων κλπ., ἐξ ὧν καὶ τὰ εἰκονιζόμενα ἐν Πίν. 370 α - ε ἤτοι:

α. Τὸ ἄνω μέρος μαρμαρίνης γυναικείας κεφαλῆς φερούσης καλύπτραν (Πίν. 370 α), ἐκ τοῦ οἰκοπέδου τοῦ κ. Ζαρούκα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τρύφωνος.

β. Τμῆμα μαρμαρίνης ὑδρορρόης, σῷζον τὸ μέγιστον μέρος τῆς λεοντοκεφαλῆς, ἐκ τῆς οἰκίας Ἰορδάνου Κοσμίδου (Πίν. 370 γ).

γ. Τεμάχιον μαρμαρίνου ἰωνίζοντος κιονοκράνου σῷζον δεξιὰν ἕλικα (Πίν. 370 δ), ἔκ τινος οἰκοπέδου παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου.

δ. Τμῆμα μαρμαρίνου ἀγάλματος (Πίν. 370 β) ἐκ τῆς οἰκίας Ἰορδάνου Κοσμίδου, ὅθεν καὶ ἡ ἐν Πίν. 370 γ μαρμαρίνη λεοντοκεφαλή.

ε. Τμῆμα μαρμαρίνου ἀγάλματος, σῷζον μέρος ἐνδύματος πορπουμένου ἐπὶ τοῦ ὤμου (Πίν. 370 ε), ἐκ τοῦ προαυλίου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κηρύκου, καὶ

ς΄. Τραπεζοφόρον μαρμάρινον, μὲ παράστασιν σχεδὸν ὁλόγλυφον Διὸς ὑπὸ μορφὴν ἀετοῦ ἀνάγοντος τὸν Γανυμήδην εἰς τὸν Ὄλυμπον. Τοῦτο εὑρέθη κατὰ τὴν διάνοιξιν ὑπονόμων εἰς τὴν ὁδὸν Ἁγίας Ἄννης καὶ ἔξωθεν τῆς ὁμωνύμου ἐκκλησίας.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΒΕΡΟΙΑ

α) **Οἰκόπεδον ἀδελφῶν Καραντουμάνη.** Ἐνῷ ἡ ἀνασκαφὴ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ τῶν ἀδελφῶν Καραντουμάνη ἐθεωρήθη περατωθεῖσα τὸ 1964[1], ἀπεκαλύφθη παραλλήλως σχεδὸν πρὸς τὴν οἰκοδομικὴν γραμμὴν καὶ ὑπὸ τὴν ὁδὸν Μ. Ἀλεξάνδρου, μέγα τμῆμα ἀρχαίου τοίχου (Πίν. 371 α). Ὁ τοῖχος οὗτος συνδέεται ὀργανικῶς μετὰ καθέτου πρὸς αὐτόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διατηρεῖται εἰσέτι κατὰ χώραν μαρμάρινον κατώφλιον (πρβλ. Πίν. 371 β - γ)[2]. Δύο δόμοι τοῦ νέου τούτου τοίχου ἀνήκουν εἰς τὴν ἀνωδομὴν τοῦ κτηρίου, ὁ τρίτος ἐκ τῶν ἄνω δόμος φέρει κατεργασίαν εὐθυντηρίας καὶ εὑρίσκεται εἰς τὸ ὕψος τοῦ μαρμαρίνου κατωφλίου, ἕτεροι δὲ τρεῖς δόμοι ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον, τὸ ὁποῖον ἑδράζεται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου. Τὸ σύστημα τοιχοδομίας εἶναι ἀκανόνιστον ἰσοδομικόν. Λίθοι τινὲς φέρουν κατεργασίαν συστήματος ἀνωδομῆς μετὰ περιτενείας, φαίνεται δὲ ὅτι εὑρεθέντες ἐλαττωματικοὶ ἐχρησιμοποιήθησαν τελικῶς, ὅπου νῦν εὑρίσκονται. Τὸ συνολικὸν σῷζόμενον ὕψος τοῦ τοίχου εἶναι περὶ τὰ 3 μ., τὸ δὲ ὕψος ἑκάστου δόμου περίπου 0,50 μ. Τὸ πάχος τοῦ τοίχου μένει ἄγνωστον, διότι κρύπτεται ὑπὸ τὴν ὁδόν, τῆς ὁποίας τὸ ἐπικλινὲς κατάστρωμα εὑρίσκεται 1.50 - 2 μ. ὑπὲρ τὸν ἀνώτερον δόμον.

β) **Οἰκόπεδον Γρηγορίου Κούτερη.** Κατὰ Μάϊον 1965, ἀνασκαπτομένου τοῦ οἰκοπέδου τοῦ Γρηγορίου Κούτερη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βενιζέλου, ἀπεκαλύφθη μικρὸν τμῆμα θεμελίου τοίχου ἐκ πωρολίθου, ἀνῆκον εἰς σπουδαῖον μνημειακὸν κτήριον τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Τὸ οἰκόπεδον (Πίν. 372 α, ἀριστερὰ) εὑρίσκεται πλησίον τοῦ προαναφερθέντος οἰκοπέδου ἀδελφῶν Καραντουμάνη (Πίν. 372 α, ἄνω δεξιά, κατὰ τὸ πρῶτον βέλος καὶ τὸ σημεῖον, ὅπου κάμπτεται ἡ ὁδός), τῆς αὐλῆς τοῦ Β΄ Δημοτικοῦ Σχολείου (Πίν. 372 α, ὅπου τὸ δεύτερον βέλος)[3], ὡς καὶ τοῦ μεσολαβοῦντος οἰκοπέδου τῆς Κλινικῆς Σόλωνος Ἀντωνιάδου, ὅπου κατὰ τὸ παρελθὸν εὑρέθησαν ἐπίσης λείψανα ὁμοίων τοίχων[4].

Τὸ ἀποκαλυφθὲν θεμέλιον τοίχου (Πίν. 372 β) διετηρεῖτο εἰς μῆκος ὑπὲρ τὰ 4 μ. καὶ ἔσῳζε μέρος ἐκ τῶν κατωτέρων δύο δόμων, συνολικοῦ ὕψους περὶ τὸ 1 μ. καὶ πάχους κατά τι ὑπὲρ τὸ μέτρον. Εὑρίσκετο εἰς βάθος 1.70 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς (Πίν. 372 γ). Ἔχει τὸν αὐτὸν γενικῶς προσανατολισμὸν πρὸς τοὺς ἑλληνιστικοὺς τοίχους τῶν προαναφερθέντων οἰκοπέδων καὶ πι-

1. Βλ. ΑΔ 20 (1965): Χρονικά, σ. 423 κ.ἑ.
2. ΑΔ ἔ. ἀ. σ. 423, Πίν. 473 γ.
3. ΑΔ ἔ. ἀ., σ. 425 κ.ἑ.
4. BCH 1955, Chron. 1954, σ. 274.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
22/09/2024 03:40:48 EEST - 3.15.237.46

θανῶς ἔβαινε παραλλήλως πρὸς ἀρχαίαν ὁδόν, τῆς ὁποίας λείψανα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὴν διάνοιξιν τῆς νῦν ὁδοῦ Βενιζέλου.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ οἰκοπέδου καὶ ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως εὑρέθησαν καὶ ἄλλαι πώριναι πλίνθοι, ἐξ ὧν μία τοὐλάχιστον κατὰ χώραν ἐγκιβωτισμένη ἐπὶ τοῦ λαξευθέντος μαλακοῦ βράχου. Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως ἐπίσης εὑρέθησαν καὶ τὰ δύο τμήματα πηλίνης σίμης ἐν Πίν. 373 γ.

Εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον καὶ κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ οἰκοπέδου (εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τοῦ ξυλοτύπου, ὅπου τὸ βέλος, ἐν Πίν. 372 γ) ἀπεκαλύφθη μέρος ρωμαϊκοῦ ψηφιδωτοῦ κατὰ τὴν γωνίαν δαπέδου, τὸ ὁποῖον ἐπλαισιοῦτο διὰ μαρμαρίνων πλακῶν. Τὰ φολιδωτὰ μέρη τοῦ ψηφιδωτοῦ ὁρίζονται διὰ ψηφίδων μέλανος χρώματος, πληροῦνται δὲ διὰ ψηφίδων λευκῶν κατὰ τὴν γένεσιν, μεταβαλλομένων εἰς ροδόχροα ἢ κιτρινωπὰ ἐναλλάξ (Πίν. 373 α).

γ) **Οἰκόπεδον Β΄ Δημοτικοῦ Σχολείου.** Ἐκ τοῦ οἰκοπέδου τοῦ Β΄ Δημοτικοῦ Σχολείου, τὸ ὁποῖον ἀνεσκάφη δοκιμαστικῶς κατὰ τὸ 1963[5], προῆλθεν ἡ ἐν Πίν. 373 β πηλίνη ἡγεμὼν κέραμος διακοσμουμένη διὰ συνθέτου μαιάνδρου κατὰ τὸ μέτωπον καὶ διὰ φύλλων λωτοῦ καὶ ἀνθεμίων ἐναλλὰξ κατὰ τὴν σκοτίαν. Πρέπει νὰ εἶναι σύγχρονος περίπου πρὸς τὰ πώρινα κτήρια, τῶν ὁποίων λείψανα ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὰ προαναφερθέντα οἰκόπεδα.

δ) **Βορεία νεκρόπολις Βεροίας.** Κατὰ τὴν πρὸς Β. (καὶ Α.) ἔξοδον τῆς πόλεως, ἀκριβέστερον μεταξὺ τῶν κλάδων τῆς διακλαδώσεως τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἔδεσσαν ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς Θεσσαλονίκην ἀφ' ἑτέρου, ἀνασκαπτομένου οἰκοπέδου τῶν Γκιλιοπούλου καὶ Ζαφείρη κατ' Ἀπρίλιον 1965 ἀπεκαλύφθησαν τέσσαρες κιβωτιόσχημοι τάφοι καὶ εἷς κεραμοσκεπής, ὅλοι σχεδὸν ἀκτέριστοι. Οἱ κιβωτιόσχημοι περιεβάλλοντο ἀπὸ μαρμαρίνας πλάκας, δι' ὁμοίων πλακῶν δὲ καὶ ἐκαλύπτοντο.

Κατὰ τὴν κατασκευὴν ὑπονόμων τοῦ Δήμου κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἔδεσσαν, μόλις 15 μ. ἀπὸ τοῦ προαναφερθέντος οἰκοπέδου, ἀπεκαλύφθησαν ἐπίσης ὀκτὼ κιβωτιόσχημοι τάφοι καὶ εἷς κεραμοσκεπής, ἀκτέριστοι καὶ οὗτοι καὶ μὲ προσανατολισμὸν ἐξ Α. πρὸς Δ.

ε) **Δυτικὴ νεκρόπολις Βεροίας.** Κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς πόλεως πρὸς Δ., ἐντὸς τοῦ προαυλίου συντηρήσεως ὀχημάτων τοῦ στρατοπέδου τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ, γενομένων ἰσοπεδωτικῶν ἔργων, εὑρέθη κιβωτιόσχημος τάφος, περιβαλλόμενος καθ' ὅλας τὰς πλευρὰς διὰ πλακῶν μαρμαρίνων. Ἐκ τῶν κτερισμάτων περιεσώθη εἰς τεμάχια ὑάλινον ἀγγεῖον.

Ὁμοίως κατὰ τὴν διεύρυνσιν ὁδοῦ πρὸς τὸ Γηροκομεῖον ὑπὸ στρατιωτικῆς μονάδος, κατὰ Ἰα-

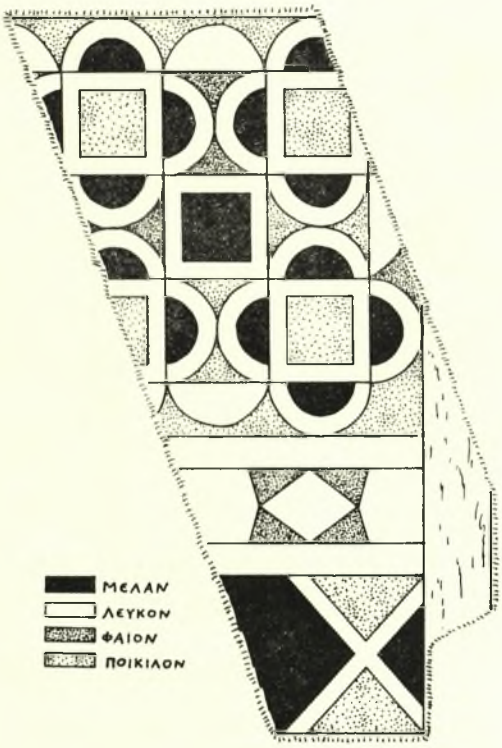

Σχέδ. 1. Τμῆμα ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἀποκαλυφθὲν κατὰ τὴν ὁδὸν Ἱπποκράτους ἐν Βεροίᾳ

νουάριον 1965, εὑρέθησαν, καὶ κατὰ τὰ κύρια κατεστράφησαν, τάφοι, ἐκ τῶν ὁποίων συνελέγησαν πήλινα ἀγγεῖα εἰς θραύσματα καὶ φύλλα χρυσοῦ.

ς΄) **Ἀποκάλυψις ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἐν τῇ ὁδῷ Ἱπποκράτους.** Κατὰ τὴν κατασκευὴν ὑπονόμου κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Ἱπποκράτους, εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ τῆς Μητροπόλεως, ἀπεκαλύφθη ψηφιδωτὸν δάπεδον εἰς μῆκος 2 περίπου καὶ εἰς πλάτος περὶ τὰ 0,50 μ. (Σχέδ. 1). Ἦτο χονδροειδοῦς κατασκευῆς διὰ θραυσμάτων μαρμάρων ποικιλοχρώμων: φαιοῦ, ροδόχρου, πρασίνου, κιτρίνου, λευκοῦ καὶ μέλανος. Περὶ τὰ 3 μ. νοτιώτερον εὑρέθησαν δύο τεμάχια ἀρραβδώτου κίονος, διαμέτρου κατὰ τὸ σωζόμενον ἄνω πέρας

5. ΑΔ Ἐ.ἀ. σ. 425 κ.ἑ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
22/09/2024 03:40:48 EEST - 3.15.237.46

0,23 μ. Ἔβαινον ἐπὶ λειψάνων πλακοστρώτου δαπέδου εὑρισκομένου εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μετὰ τοῦ ψηφιδωτοῦ.

ΒΕΡΓΙΝΑ

Κατὰ τὴν διάνοιξιν θεμελίων πρὸς οἰκοδόμησιν ἐν τῷ οἰκοπέδῳ τοῦ Γεωργίου Ἰακωβίδου ἐν Βερσεῖον τῆς Βεροίας μαρμάρινος ἐνεπίγραφος βωμὸς ἀνατεθειμένος εἰς Δία Ὕψιστον. Ἐν συνεχείᾳ μοὶ ὑπεδείχθη τότε ἡ θέσις τοῦ Ἱεροῦ (Πίν. 374 α, ὅπου τὸ βέλος), ἐκεῖ ὅμως εἶδον μὲν μάρμαρά τινα διάσπαρτα καὶ τεφροχώματα κατὰ τὸ πρανὲς τῆς τότε διανοιγείσης ὁδοῦ πρὸς Λευκόπετραν, ἀλλὰ δὲν ηὐτύχησα νὰ ἴδω ἐπιγραφὴν ἢ ἕτερον

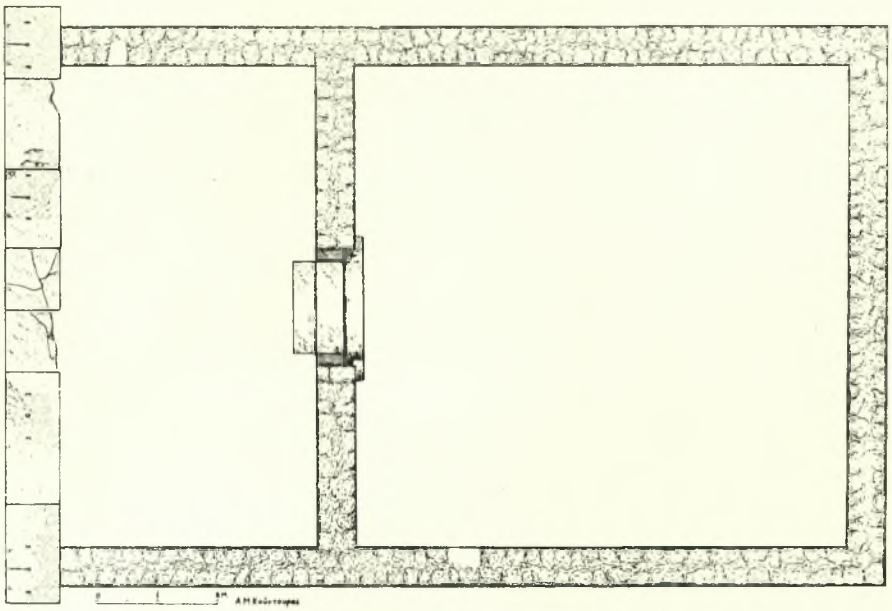

Σχέδ. 2. Κάτοψις Ἱεροῦ Μητρὸς Θεῶν Αὐτόχθονος

γίνῃ προῆλθον διάφορα ἀγγεῖα περισυλλεγέντα εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Βεροίας.

ΛΕΥΚΟΠΕΤΡΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

Ἀνασκαφὴ Ἱεροῦ Μητρὸς Θεῶν Αὐτόχθονος

Παρὰ τὸ 13ον χλμ.τῆς διανοιγομένης νέας ἐθνικῆς ὁδοῦ Βεροίας - Κοζάνης, πλησίον τοῦ χωρίου Λευκόπετρα ἐπὶ τῶν πρὸς τὸν Ἁλιάκμονα κλιτύων τοῦ Βερμίου ὄρους, ἀπεκαλύφθη τυχαίως Ἱερὸν τῆς Μητρὸς Θεῶν Αὐτόχθονος, ὅπως τὴν ὀνομάζουν αἱ ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαί. Ὁ τόπος δὲν ἦτο ὅλως ἄγνωστος, ὅθεν, μὲ τὴν πρώτην τηλεφωνικὴν ἀναφορὰν ἀξιωματικῶν τῆς 3ης ΜΟΜΑ περὶ ἀνευρέσεως «μιᾶς πλάκας μὲ γράμματα», ἡ Ἐφορεία ἐκινήθη ἀμέσως διὰ τὴν διάσωσιν τῶν εὑρημάτων. Κατὰ τὸ 1958 διὰ πρώτην φορὰν ὁ ὑπογραφόμενος τὴν παροῦσαν ἐπεσκέφθη τὸν τόπον καὶ ὡδηγήθη εἰς θέσιν καλουμένην «στὸ μάρμαρο», ὅθεν περισυνελέγη ὁ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Βεροίας μαρμάρινος ἐνεπίγραφος βωμὸς ἀνατεθειμένος εἰς Δία Ὕψιστον. Ἐν συνεχείᾳ μοὶ ὑπεδείχθη τότε ἡ θέσις τοῦ Ἱεροῦ (Πίν. 374 α, ὅπου τὸ βέλος), ἐκεῖ ὅμως εἶδον μὲν μάρμαρά τινα διάσπαρτα καὶ τεφροχώματα κατὰ τὸ πρανὲς τῆς τότε διανοιγείσης ὁδοῦ πρὸς Λευκόπετραν, ἀλλὰ δὲν ηὐτύχησα νὰ ἴδω ἐπιγραφὴν ἢ ἕτερον ἀξιόλογον εὕρημα. Ὁπωσδήποτε τὸ τηλεφώνημα τῆς 3ης ΜΟΜΑ δὲν ἐκάλει εἰς ἄγνωστον τόπον.

Ὁ τόπος μέχρι πρό τινος ἦτο σχεδὸν ἔρημος. Μόνον μετὰ τὴν μεταφορὰν προσφύγων ἐκ τῶν ἐναντι Πιερίων ὀρέων, τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς τὸ νεοσύστατον χωρίον Λευκόπετρα καὶ τὴν διάνοιξιν ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς αὐτό, ἡ περιοχὴ ἤλλαξεν ὄψιν (Πίν. 374 β).

Ἐν συντομίᾳ ὁ ναὸς (Σχέδ. 2) ἀποτελεῖται ἐν προνάου (Πίν. 374 γ) καὶ σηκοῦ μὲ συνολικὰς διαστάσεις 14.70 x 9.25 μ. (ὁ στυλοβάτης μετρεῖ 9.88 μ.) (Πίν. 375 α), εἶχεν εἰς τὴν πρόσοψιν τέσσαρας κίονας ἀρραβδώτους, ὕψους συνολικοῦ 3.87 μ. (βάσις 0,25, κορμὸς 3.48, κιονόκρανον 0,14 μ.), κατὰ τὴν ἀναπαράστασιν δὲ (Σχέδ. 3) τὸ συνολικὸν ὕψος τῆς προσόψεως ἦτο περίπου 6.25 μ. Ὁ ναὸς εἶχε μαρμάρινον τὸν στυλοβάτην, τοὺς κίονας, τὸν θριγκὸν καὶ τὸ ἀέτωμα κατὰ τὴν πρόσοψιν, τὸν οὐδόν, τὸ θύρωμα καὶ βαθμίδα κατὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ μεσοτοίχου

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
22/09/2024 03:40:48 EEST - 3.15.237.46

Βέροια. Οἰκόπεδον Καραντουμάνη: α - γ. Ἀπόψεις ἀπὸ Ν. καὶ Α. τοῦ ἀποκαλυφθέντος τοίχου

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
22/09/2024 03:40:48 EEST - 3.15.237.46

Βέροια. Οἰκόπεδον Κούτερη: α. Ἄποψις ἀπὸ ΝΑ., β. Λείψανον ἀρχαίου θεμελίου, ἄποψις ἀπὸ ΒΑ., γ. Ἄποψις γενικὴ ἀπὸ ΝΑ.

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
22/09/2024 03:40:48 EEST - 3.15.237.46

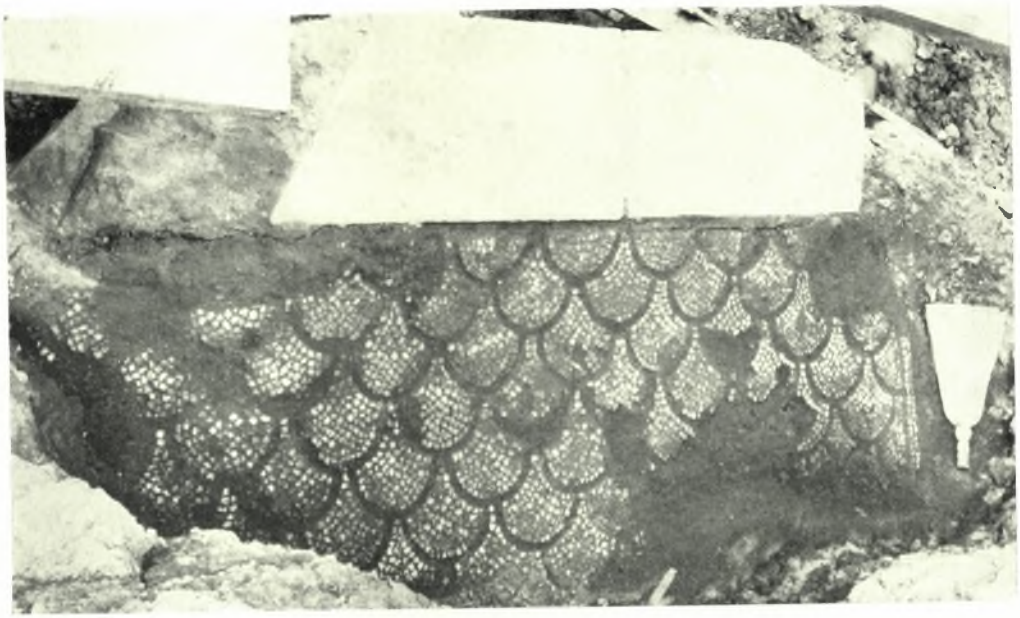

Βέροια: α. Οἰκόπεδον Κούτερη. Ψηφιδωτὸν δάπεδον ἀπὸ Β., β. Οἰκόπεδον Β΄ Δημοτ. Σχολείου. Πηλίνη ἡγεμὼν κέραμος, γ. Οἰκόπεδον Κούτερη. Τεμάχια πηλίνης σίμης

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
22/09/2024 03:40:48 EEST - 3.15.237.46